

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

หลักภาษา และการใช้ภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ป.๓

ผู้เรียบเรียง

อัสชา แสงอสนีย์

สมใจ บุญอุรพิชญ์

ผู้ตรวจ

อาจารย์สมพงษ์ พลสุริย์

อาจารย์สายัณห์ พลสุริย์

อาจารย์สมนึก เนาวพันธุ์

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤพร รุจิเรช

สงวนลิขสิทธิ์

สำนักพิมพ์ บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จำกัด

พ.ศ. ๒๕๕๕

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

๗๐๑ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐-๒๒๔๓-๘๐๐๐ (อัตโนมัติ ๑๕ สาย), ๐-๒๒๔๓-๑๘๐๕

แฟกซ์ : ทุกหมายเลข, แฟกซ์อัตโนมัติ : ๐-๒๒๔๑-๔๑๓๑, ๐-๒๒๔๓-๗๖๖๖

website : www.iadth.com

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ เป็นหนังสือเรียนที่สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) จัดทำขึ้นตามหลักการ จุดหมาย มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

หนังสือเล่มนี้ได้รวมเนื้อหาของสาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๒ การเขียน สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด และสาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทยไว้ด้วยกันอย่างสมบูรณ์และเหมาะสมกับวัย มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักภาษาไทย และทักษะการอ่าน เขียน ฟัง ดู พูด ในระดับพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และเชื่อมโยงกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น การนำเสนอ มีภาพประกอบที่สวยงามเพื่อกระตุ้นความสนใจและสื่อความหมายให้ผู้เรียนเข้าใจง่าย รวมทั้ง มีกิจกรรมเสนอแนะที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างหลากหลาย และปลูกฝังวัฒนธรรมทางภาษา

หนังสือเรียน **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** เล่มนี้ จัดทำขึ้นพร้อมกับหนังสือเรียน **วรรณคดี และวรรณกรรม** ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ซึ่งนำวรรณคดีที่กำหนดไว้ในประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง วรรณคดีสำหรับจัดการเรียนการสอนภาษาไทย รวมทั้งคัดสรรวรรณคดีและวรรณกรรมอื่น ๆ ที่มีคุณค่าเหมาะสมกับวัยมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา

หนังสือเรียนทั้งสองเล่มนี้จะใช้ควบคู่กับ **แบบฝึกหัด** รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ที่มีแบบฝึกหัดหลากหลาย กระตุ้นความสนใจ และกระบวนการคิด เชื่อมโยง การเรียนรู้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษา และการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.) หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเรียน **หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย** เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ทั้งครูผู้สอน และผู้เรียนได้เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร รวมทั้งเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนภาษาไทยซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ

สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)

สารบัญ

		หน้า
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑	สระไทย...ใช้ประสมคำ	๕
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒	มาตรา ก กา...รู้ว่าไม่มีตัวสะกด	๑๙
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓	มาตรา กง กม เกย เกอว...ตัวสะกดกำหนดเสียง	๒๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔	มาตรา กก กต กน กบ...ตัวสะกดหลายตัว	๓๗
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕	วรรณยุกต์...สนุกกับการผันอักษร	๕๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖	ควบล้ำ...คำที่มี ร ล ว	๖๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗	อักษรนำ...ทำให้เสียงต่างไป	๗๔
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘	คำที่ประวิสรรชนีย์และคำที่ไม่ประวิสรรชนีย์	๘๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙	คำที่ใช้ บัน บรร รร	๙๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐	คำที่มีตัวการันต์	๑๐๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๑	คำที่มีพยัญชนะและสระไม่ออกเสียง	๑๑๓
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๒	คำที่ใช้ ท ฤ ฦ	๑๒๑
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๓	คำพ้อง	๑๓๐
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๔	ชนิดของคำ...ทำหลายหน้าที่	๑๔๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๕	การใช้พจนานุกรม	๑๕๒
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๖	การแต่งประโยคเพื่อการสื่อสาร	๑๕๘
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๗	คำคล้องจองและคำขวัญ	๑๖๗

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๘ ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น

๑๗๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๙ การอ่าน

๑๘๕

เรื่องที่ ๑ การอ่านข้อเขียนเชิงอธิบาย

๑๘๖

เรื่องที่ ๒ การอ่านข้อมูลจากแผนภาพ แผนที่ และแผนภูมิ

๑๘๕

เรื่องที่ ๓ มารยาทในการอ่าน

๒๐๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒๐ การเขียน

๒๐๓

เรื่องที่ ๑ การคัดลายมือ

๒๐๔

เรื่องที่ ๒ การเขียนบรรยาย

๒๐๗

เรื่องที่ ๓ การเขียนบันทึกประจำวัน

๒๑๐

เรื่องที่ ๔ การเขียนจดหมายลาครู

๒๑๒

เรื่องที่ ๕ การเขียนเรื่องตามจินตนาการ

๒๑๘

เรื่องที่ ๖ มารยาทในการเขียน

๒๒๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒๑ การฟัง การดู และการพูด

๒๒๗

เรื่องที่ ๑ การจับใจความ และพูดแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกจากเรื่องที่ฟังและดู

๒๒๘

เรื่องที่ ๒ การพูดสื่อสารในชีวิตประจำวัน

๒๓๒

เรื่องที่ ๓ มารยาทในการฟัง การดู และการพูด

๒๔๒

จุดประกายผลงาน

๒๔๖

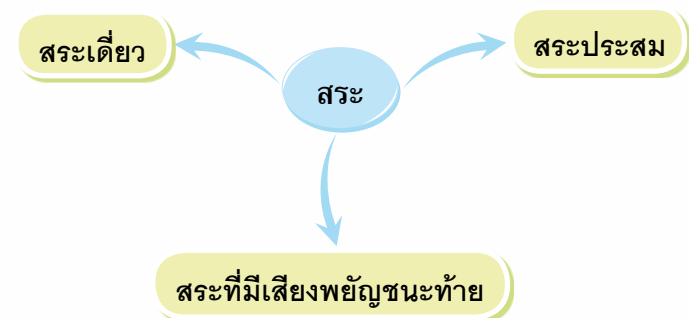
บรรณานุกรม

๒๔๗

ตัวชี้วัด

- ♥ อ่านออกเสียงคำ ข้อความ เรื่องสั้น ๆ และบทร้อยกรองง่าย ๆ ได้ถูกต้องคล่องแคล่ว (ท ๑.๑ ป. ๓/๑)
- ♥ อธิบายความหมายของคำและข้อความที่อ่าน (ท ๑.๑ ป. ๓/๒)
- ♥ คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด (ท ๒.๑ ป. ๓/๑)
- ♥ เขียนสะกดคำและบอกความหมายของคำ (ท ๔.๑ ป. ๓/๑)

แผนผังสาระการเรียนรู้

สาระสำคัญ

สระใช้ประสมกับพยัญชนะและวรรณยุกต์ให้เป็นคำที่มีความหมายเพื่อใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน

ให้นักเรียนสังเกตรูปสระและอ่านสะกดคำ

คำที่ประสมด้วยสระเดี่ยว

ปลา

แกะ

เงาะ

คำที่ประสมด้วยสระประสม

เปีย

เรือ

วัว

คำที่ประสมด้วยสระที่มีเสียงพยัญชนะท้าย

รำ

ใจ

เขา

เรียนรู้เรื่อง สระ

สระในภาษาไทยมีรูปสระหลายรูป เช่น -ะ -า -เ -อ สระบางรูปมีเสียงสระเหมือนกัน เช่น -ะ กับ ั มีเสียง อะ เหมือนกัน แต่ใช้ประสมคำแตกต่างกัน คือ -ะ ใช้ประสมคำที่ไม่มีตัวสะกด ส่วน ั ใช้ประสมคำที่มีตัวสะกด สระในภาษาไทยเหล่านี้จึงแบ่งเป็นสระเดี่ยว สระประสม และสระที่มีเสียงพยัญชนะท้าย

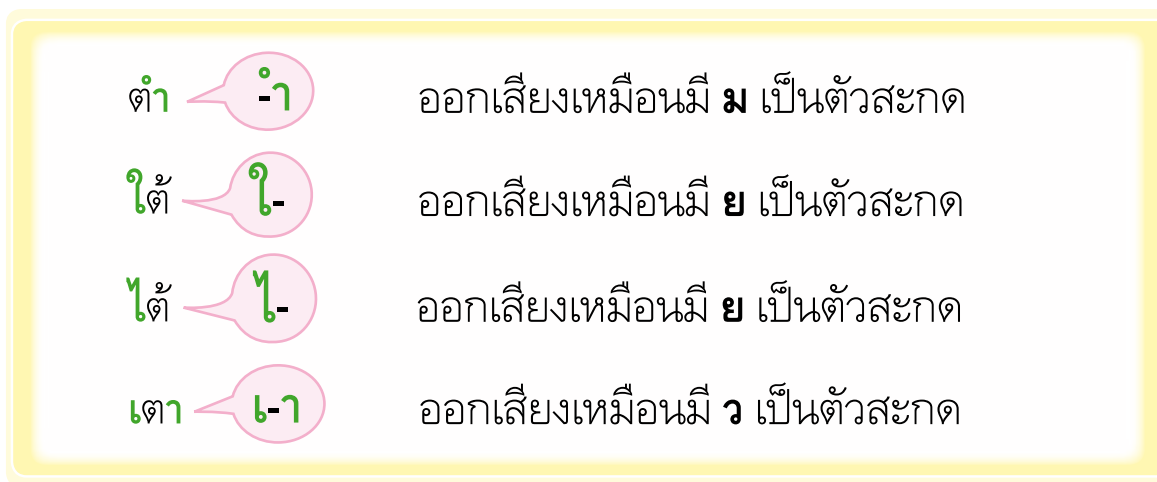
คำที่ประสมด้วยสระเดี่ยวและไม่มีตัวสะกด จะปรากฏรูปสระ ดังนี้

คะ -ะ	คา -า	ลี ิ	ลี ี
ชี ิ	ชีอ ิ๋	ดู ุ	ดู ู
ละ -ะ	เล -เ	แพะ -ะ	แพ -เ
โต๊ะ -ะ	โต -โ	เกาะ -ะ	กอ -อ
เจอ -ะ	เจอ -อ		

คำที่ประสมด้วยสระประสมและไม่มีตัวสะกด จะปรากฏรูปสระ ดังนี้

คำที่ประสมด้วยสระที่มีเสียงพยัญชนะท้าย จะปรากฏรูปสระ ดังนี้

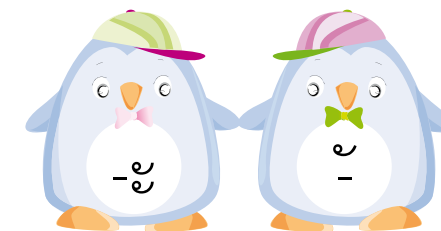

เสียงสระที่ใช้รูปสระเดิมแม้มีตัวสะกด ได้แก่

เสียงสระ	รูปสระ	ตัวอย่างคำ
อา	-า	ทา → ทาย จ้า → จ้าง
อิ	-ิ	ติ → ติด ปริ → ปริบ
อี	-ี	ชี → ชิก ปลี → ปลีก
อึ	-ึ	ถึ → ถึง ลี → ลิก

เสียงสระ	รูปสระ	ตัวอย่างคำ
อุ	-ุ	จุ → จูด ยุ → ยุง
อู	-ู	คู → คูณ ตู → ตูม
เอ	-เ	เก → เกม เปล → เปลว
แอ	-แ	แล → แลบ แก้ว → แก้วม
โอ	-โ	โด → โดน โต้ว → โต้วม
ออ	-อ	ชอ → ชอย ย่อ → ย่อง
เอีย	-เีย	เปีย → เปียก เปี้ย → เปี้ยว
เอื้อ	-เื้อ	เรือ → เรือน เชื้อ → เชื้อม

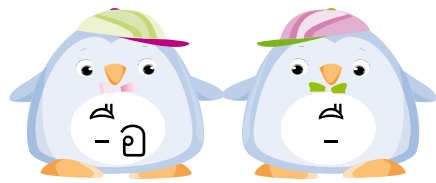
เสียงสระที่ใช้รูปสระอื่น หรือลดรูปสระเมื่อมีตัวสะกด ได้แก่
คำที่ประสมสระ อะ เมื่อมีตัวสะกดจะใช้รูป ะ

น	+	-ะ	+	ด	→	นะด	→	นัด
จ	+	-ะ	+	บ	→	จะบ	→	จับ
ช	+	-ะ	+	ย	→	ชะย	→	ชัย

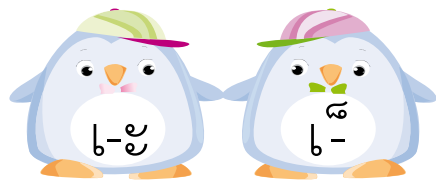

คำที่ประสมสระ อือ เมื่อมีตัวสะกดจะใช้รูป ื่อ

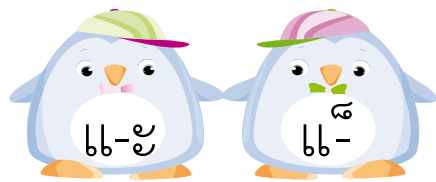
จ + ื่อ + ด → จืดด → จืด
ค + ื่อ + น → คื่อนน → คื่อน
ล + ื่อ + ม → ลื่อมม → ลื่อม

คำที่ประสมสระ เอะ เมื่อมีตัวสะกดจะใช้รูป ื่อ

ด + เอะ + ก → เดะก → เด็ก
ต + เอะ + ม → เตะม → เต็ม
ย + เอะ + น → เยะน → เย็น

คำที่ประสมสระ แอะ เมื่อมีตัวสะกดจะใช้รูป ื่อ

บ + แอะ + บ → แบะบ → แบ็บ
กร + แอะ + น → แกะรณ → แกร์น
ผล + แอะ + บ → แผละบ → แพล็บ

คำที่ประสมสระ โอะ เมื่อมีตัวสะกดจะไม่ปรากฏรูปสระ

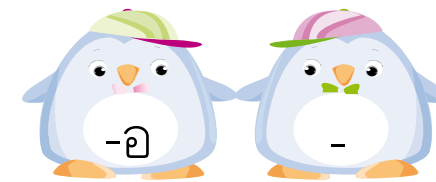
ร + โอะ + ก → โระก → รก
พ + โอะ + บ → โพะบ → พบ
ส + โอะ + ม → โซะม → สม

คำที่ประสมสระ เอาะ เมื่อมีตัวสะกดจะใช้รูป ื่อ

ช + เอาะ + ก → เชาะก → ช็อก
ล + เอาะ + ก → เลาะก → ล็อก
บล + เอาะ + ก → เบาะก → บล็อก

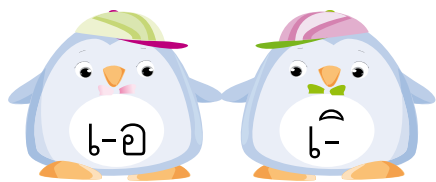
คำที่ประสมสระ ออ เมื่อมี ร เป็นตัวสะกดจะไม่ปรากฏรูปสระ

ก + อ + ร → กอร → กร
จ + อ + ร → จอร → จร
พ + อ + ร → พอร → พร

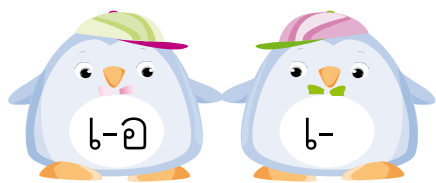

คำที่ประสมสระ เออ เมื่อมีตัวสะกดยกเว้น ย จะใช้รูป เ

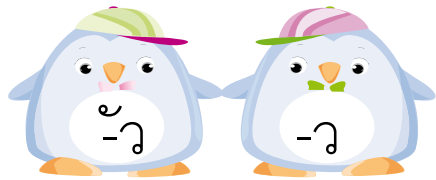
ก + เ-อ + ด → เกอด → เกิด
 ข + เ-อ + น → เขอน → เขิน
 ต + เ-อ + ม → เตอม → เต็ม

คำที่ประสมสระ เออ เมื่อมี ย เป็นตัวสะกดจะใช้รูป -

ก + เ-อ + ย → เกอย → เกย
 ข + เ-อ + ย → เขอย → เขย
 น + เ-อ + ย → เนอย → เนย

คำที่ประสมสระ อัว เมื่อมีตัวสะกดจะใช้รูป -ว

ช + ัว + น → ช้วน → ชวน
 บ + ัว + ก → บัวก → บวก
 ส + ัว + ย → ล้วย → สวย

คำศัพท์พื้นฐาน...ฝึกอ่านฝึกเขียน

ให้นักเรียนฝึกอ่านสะกดคำที่ประสมสระต่าง ๆ

คำ	สะกดว่า	อ่านว่า
ทุเรียน	ทอ-อุ → ทุ ร่อ-เอีย-นอ → เรียน	ทุ-เรียน
น้อยหน้า	นอ-ออ-ยอ-นอย-ไม้โท → น้อย หอ-นอ-อา-หุ-นา-ไม้เอก → หน้า	น้อย-หน้า
มะเฟือง	มอ-อะ → มะ ฟอ-เอือ-งอ → เฟือง	มะ-เฟือง
มังคุด	มอ-อะ-งอ → มัง คอ-อุ-ตอ → คุด	มัง-คุด
ลำไย	ลอ-อำ → ลำ ยอ-ไอ → ไย	ลำ-ไย
ส้มโอ	สอ-โอะ-มอ-สม-ไม้โท → ส้ม ออ-โอ → โอ	ส้ม-โอ

เรียนรู้คำ

ช่อฟ้า

ส้มแซ่

ปิงปอง

ดอกมะเขือ

ข้าวต้มมัด

ขนมหม้อแกง

ชนบท	เหรียญทอง	ถังขยะ	โหยหิว	ก้าวหน้า
เยือกเย็น	ร้องรอย	เปิดเผย	สำรวจ	ถี่ถ้วน
ปลาบปลื้ม	อุดหนุน	ทุ่มเท	นอบน้อม	ชดเชย
เสรีภาพ	จำลอง	แผ่นดินไหว	บ่มนิสัย	พิธีกร

เรียนรู้ความหมาย

คำ	ความหมาย
จำลอง (จำลอง-วัน)	ชุดมุน รุ่งววย
ชนบท (ชน-นะ-บด)	บ้านนอก เขตแดนที่พ้นจากเมืองหลวงออกไป
ถี่ถ้วน	ละเอียดลออ รอบคอบ
นอบน้อม	อาการแสดงความเคารพอย่างสูง
บ่มนิสัย (บ่ม-นิ-ไส)	อบรมให้มีการประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีจนเป็นนิสัย
ปลาบปลื้ม	มีความรู้สึกยินดีเล้าวเข้าในใจ
พิธีกร (พิ-ที-กอน)	ผู้ดำเนินการในพิธี ผู้ดำเนินรายการ
เยือกเย็น	มีจิตใจหนักแน่น ไม่ฉุนเฉียวโกรธง่าย
ร้องรอย	สิ่งที่ปรากฏเป็นแนวบอกให้รู้
สำรวจ (สำรวจ-หวด)	ตรวจสอบ ตรวจหา

เรียนรู้ประโยค

- ❖ ชนบทมีอากาศบริสุทธิ์ดีกว่าในเมือง
- ❖ ชาวบ้านวิ่งหนีไฟไหม้กันจำลอง
- ❖ ครอบครัวบ่มนิสัยศิษย์ด้วยความรัก
- ❖ เด็ก ๆ ช่วยกันสำรวจสิ่งมีชีวิตในโรงเรียน
- ❖ นักเรียนต้องอ่านคำสั่งอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนที่จะทำข้อสอบ

ให้นักเรียนอ่านบทรื่องเล่น “นกเอี้ยง” แล้วสังเกตรูปสระที่ใช้ประสมคำ

นกเอี้ยง

นกเอี้ยงเอ๋ย	มาเลี้ยงควายเฒ่า
อ้ายควายกินข้าว	นกเอี้ยงหัวโต
ไปจับต้นโพธิ์	ร้องให้หงิงหงิง
ไปจับต้นชิง	เขายิงลงมา
ไปจับต้นข่า	เขาด่าแม่ให้
ไปจับต้นไทร	ไถลถลาก
ไปจับต้นหมาก	เขาลากลงมา
จับต้นจำปา	นกเอี้ยงหัวโต

จากหนังสือ ภูมิปัญญาไทย มรดกไทย ของกระทรวงศึกษาธิการ

การอ่านแจกลูก <http://www.vcharkarn.com/vblog/35618>

การสอนแจกลูกสะกดคำ <http://www.webcache.googleusercontent.com>

คำถามท้าทาย จุดประกายความคิด

๑. คำมีส่วนประกอบใดบ้าง
๒. สระมีกี่ชนิด อะไรบ้าง
๓. สระเดียวมี ๑๘ เสียง แบ่งเป็นสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวอย่างไร
๔. รูปสระใดบ้างที่มีเสียง อะ
๕. สระ -า กับสระ -ำ แตกต่างกันอย่างไร

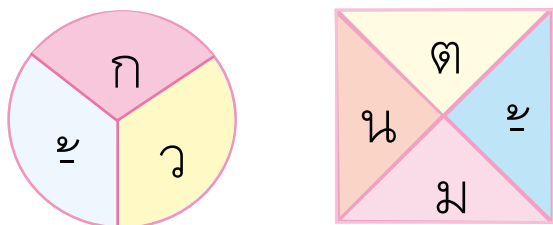
กิจกรรมเสริมสร้างการเรียนรู้

๑. ให้นักเรียนหาคำคนละ ๕ คำ ที่ประสมสระต่างกัน แล้วแยกส่วนประกอบของคำตามตารางที่กำหนดให้

ตัวอย่าง

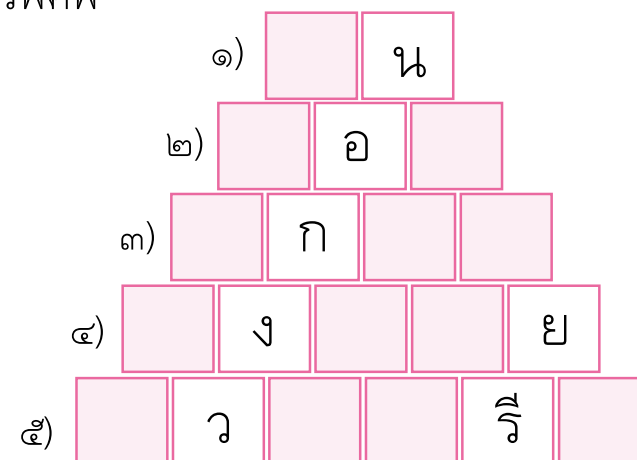
คำ	พยัญชนะต้น	สระ	ชนิดของสระ	ตัวสะกด	รูปวรรณยุกต์
เพื่อน	พ	เ-ือ	สระประสม	น	ˊ

๒. ให้นักเรียนคิดคำโดยนำสระใดก็ได้มาประสมกับตัวอักษรที่กำหนดให้เป็นคำที่มีความหมาย เขียนคำที่คิดเหล่านั้นให้ได้มากที่สุด (นักเรียนจะเลือกใช้ตัวอักษรที่กำหนดก็ตัวก็ได้)

๓. ให้นักเรียนเขียนคำจากความหมายที่กำหนดให้

- ๑) น้ำที่ตกลงมาจากเมฆเป็นเม็ด ๆ
- ๒) พืชชนิดหนึ่งมีลำต้นเป็นปล้อง ข้างในตัน สามารถนำน้ำหวานจากลำต้นมาใช้ทำน้ำตาลทรายหรือใช้ดื่มได้
- ๓) เนื้อปลาหรือเนื้อวัวเป็นต้นที่โซลกทำเป็นลูกกลม ๆ แล้วลวกสำหรับทำของกิน
- ๔) แมลงขนาดเล็กชนิดหนึ่ง ตัวเมียกินเลือด และเป็นพาหะนำเชื้อไข้เลือดออก
- ๕) ดอกไม้ที่จัดแต่งขึ้นตามโครงรูปต่าง ๆ เช่น วงกลม วงรี สำหรับใช้เคารพศพ

๔. ให้นักเรียนช่วยกันสรุปความรู้เรื่อง สระ พร้อมยกตัวอย่างเพื่อให้เข้าใจร่วมกัน

กิจกรรมถ่ายโยงความรู้สู่สมรรถนะสำคัญ

๑. ให้นักเรียนเขียนชื่อจริงและนามสกุลของตนเองให้ถูกต้อง จากนั้นบอกเสียงสระที่ประสมในชื่อและนามสกุลนั้น (นักเรียนจะนำชื่อของสมาชิกในครอบครัวมาใช้ในการทำกิจกรรมนี้ด้วยก็ได้)
๒. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเล่นต่อคำคล้องจอง ๒ พยางค์ เพื่อฝึกฝนการใช้เสียงสระให้ถูกต้อง

ตัวอย่าง พายเรือ → เลือดดาว → สาวสวย → กล้วยไข่ → ไถนา